

У висновку потрібно зазначити, що сегрегація філософії від літератури у вивченні книги Ф. Ніцше «Народження трагедії...» не може бути плідною. Її автор не вважав себе ні філологом, ні філософом. Дослідника-гуманітарія така заявка насторожить. Чи не йдеться у такому разі про маніпулятивні стратегії, якщо вплив Ф. Ніцше був значним? І якщо кожен ніцшезнавець говорить про оригінальність стилю, але констатує відсутність оригінальних ідей, то чи не маємо справу із грою мови, власне політикою у найширшому розумінні? У цьому напрямку перспектива наступних досліджень.

Література:

1. Вилламовиц-Меллендорф фон У. Возражения против «Рождения трагедии» Фридриха Ницше. – Режим доступу до електронного ресурсу : <http://nietzsche.ru/look/xix/polemika/rohde1/>
2. Гундорова Т. *Femina Melancholica*. Стаття і культура в гендерній утопії Ольги Кобилянської / Т. Гундорова. – К. : Критика, 2002. – 272 с.
3. Зелинский Ф.Ф. Древнегреческая религия / Ф. Ф. Зелинский. – Петроград : Огни, 1918. – 127 с.
4. Зборовська Н. Код української літератури / Н. Зборовська. – К. : «Академвидав», 2006. – 502 с.
5. Иванов В. Эллинская религия страдающего бога / В. Иванов. – Режим доступу до електронного ресурсу : http://www.rvb.ru/ivanov/1_critical/2_eshill/toc.htm
6. Корбич Г. Захід, Польща, Росія в літературно-критичному дискурсі раннього українського модернізму / Г. Корбич. – *Poznań*, 2010. – 334 с.
7. Лосев А. Ф. Очерки античного символизма и мифологии / А. Ф. Лосев. – М. : Мысль, 1993. – 960 с.
8. Лютий Т. В. «Народження трагедії» Ніцше: контексти, ідеї, впливи / Т. В. Лютий // Наукові записки. – Том 141. – К. : НАУКМА. – 2013. – С. 51–60.
9. Ніцше Ф. Повне зібрання творів: критично-наукове видужання у 15 т. / Фрідріх Ніцше. – Т. 1 : Народження трагедії; Невчасні міркування I-IV; Твори спадку 1870-1873. – Львів : Астролябія, 2004. – 770 с.
10. Ницше Ф. Полное собрание сочинений: в 13 т. / Фридрих Ницше. – Т. 1/1 : Рождение трагедии. Из наследия 1869–1873 гг. – М. : Культурная революция, 2012. – 416 с.
11. Поліщук Я. Міфологічний горизонт українського модернізму / Ярослав Поліщук. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2002. – 391 с.
12. Рассел Б. История западной философии / Бертран Рассел. – К. : «Основи», 1995. – 759 с.
13. Українка Леся. Заметки о новейшей польской литературе // Леся Українка. Збір. творів у 12 т. – Т. 8. – К. : «Наукова думка», 1977. – С. 110–115.
14. Франко І. Маніфест Молодої Музи // І. Франко. Твори в 50-ти т. – Т. 37. – К. : «Наукова думка», 1982. – С. 410–417.
15. Див. Євшан М. Критика. Літературознавство. Естетика / М. Євшан. – К. : Основи, 1998. – 658 с.
16. Див. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі / С. Павличко. – К. : «Либідь», 1999. – 447 с.; Яковенко С. Романтики, естети, ніцшеанці. Українська та польська критика раннього модернізму / С. Яковенко. – К. : Критика, 2006. – 295 с.
17. Див. Агеева В. Поетеса зламу століть. Творчість Лесі Українки в постмодерній інтерпретації / В. Агеева. – К. : Либідь, 1999. – 264 с.
18. Див. Демська-Будзуляк Л. Драма свободи в модернізмі. Пророчі голоси драматургії Лесі Українки / Л. Демська-Будзуляк. – К. : «Академвидав», 2009. – 181 с.
19. Nietzsche F. Die Geburt der Tragödie / Friedrich Nietzsche. – Режим доступу до електронного ресурсу : <http://www.nietzschesource.org/#eKGWB/GT>

УДК 821.111–3

М. М. Калініченко,

Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне

ВНУТРІШНІ МІЖКУЛЬТУРНІ КОМУНІКАЦІЇ У ТВОРЧОСТІ ДЖЕЙМСА ФЕНІМОРА КУПЕРА

Стаття актуалізує сучасну проблематику теоретичного та історико-літературного осягнення феномена внутрішніх міжкультурних комунікацій північноамериканського романтизму з національною популярною культурою. Розглянуті особливості стратегії мистецького відсторонення від демократичних соціально-політичних реалій та дискурсивних практик популярної літератури у творчості Джеймса Фенімора Купера.

Ключові слова: міжкультурна комунікація, дискурсивний аналіз, історія північноамериканського романтизму, Купер.

INTERNAL CROSS-CULTURAL COMMUNICATION IN THE WORKS OF JAMES FENIMORE COOPER

The article actualizes modern problematics of theoretical and literary-historical comprehension of the phenomenon of internal cross-cultural communication of North-American Romanticism and the national popular culture. The features of the strategy of artistic exclusion from the democratic socio-political realities and discursive practices of popular literature in the works of James Fenimore Cooper have been reviewed and analyzed.

Key words: intercultural communication, discursive analysis, history of North-American Romanticism, Cooper.

ВНУТРЕННИЕ МЕЖКУЛЬТУРНЫЕ КОММУНИКАЦИИ В ТВОРЧЕСТВЕ ДЖЕЙМСА ФЕНИМОРА КУПЕРА

Статья актуализирует современную проблематику теоретического и историко-литературного осмысления феномена внутренних межкультурных коммуникаций североамериканского романтизма с национальной популярной культурой. Рассмотрены особенности стратегии художественного отстранения от демократических социально-политических реалий и дискурсивных практик популярной литературы в творчестве Джеймса Фенимора Купера.

Ключевые слова: межкультурная коммуникация, дискурсивный анализ, история североамериканского романтизма, Купер.

Постановка наукової проблеми та її значення. Міжкультурна комунікація як особливий різновид комунікативних практик припускає спілкування між носіями різних мов і культур. Втім, як зазначає один з провідних теоретиків Нової Американістики, професор Джон Карлос Роув, сучасні дослідники повинні «зосередитися на пошуках спільних «контактних зон» між гетерогеними маніфестаціями єдиної національної культури» [5, с. 28]. На переконання авторитетного науковця, цей по суті компаративний підхід до вивчення літератури Сполучених Штатів доби романтизму дозволить віднайти принципово нові теоретичні моделі інтерпретації результатів дискурсивної взаємодії у внутрішніх контактних зонах національного красного письменства.

Сучасне усвідомлення внутрішньої міжкультурної комунікації у статусі конститутивного фактора культурального розвою розпросторює нові обрії північноамериканської літературної історії. Виникає можливість розуміння багатоаспек-

тного мистецького діалогу-суперечки, що відбувався у межах спільного мовного і етнічного простору та зумовлювався контактуванням з національним культуральним «Іншим» – популярною демократичною культурою. Виразним проявом внутрішньої міжкультурної комунікації із цим «своїм» «Іншим» постає творчість провідника північноамериканського романтизму Джеймса Фенімора Купера (1789-1851), вкрай недостатньо поцінована у цьому сенсі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дотеперішні уявлення про історію, теоретичні засади студіювання літератури північноамериканського романтизму потребують істотних змін. Упродовж багатьох десятиріч головні сюжети наукових студій зосереджувалися довкола проблеми «високої» художньо-естетичної сутності цього національного варіанту романтичного мистецтва слова. Значну частину минуло сторіччя домінувала концепція «Американського Ренесансу» Ф. О. Матіссена (1941), невинуватим інерційну залежність від якої знаходимо у не малому шерегу досліджень минулого сторіччя. Ставши послідовним втіленням парадигмальних настанов модерністського естетичного проекту, концепція «Американського Ренесансу» застосувала до північноамериканського літературного процесу першої половини XIX сторіччя аналітичну рамку, випробувану в іншому – європейському просторі. Національно-історичні варіанти мистецтва слова, що існували пообіч Атлантики, потрактовано загалом як цілком сумірні. Виняткову значущість у здійсненні цієї дуплікації має відсутність щонайменших згадок про тогочасну популярну літературу Сполучених Штатів.

Зусиллями нової генерації американістів (Девід Рейнольдс, Рассел Дж. Рейзінг, Майкл Т. Гілмор, Ірвінг Хов, Доналд Піз Філіп Фішер та ін.) акумульовано значні історико-літературні матеріали, які засвідчують: твори Р. Емерсона, Г. Торо, Н. Готорна, Е. По, Г. Мелвілла, В. Вітмена, Е. Дікенсон, які у минулому сторіччі зажили репутації «високої» національної класики, виникли не всупереч існуванню популярної літератури, а завдяки її присутності у культуральному континуумі країни. Втім, у цьому переліку канонічних репрезентантів американського романтизму, чия творчість була нерозривно пов'язана із популярною демократичною культурою, ім'я Купера зазвичай не згадується. Уславлений американський літератор, який здобув широке визнання завдяки «приголомшливо популярним пригодницьким романам» [6, с. 96], Купер все одно визнається надто «аристократичним» і проєвропейським автором для того, щоб припустити саму можливість існування вартих уваги творчих асоціацій письменника із будь-якими формами «нищого» масового мистецтва.

За традицією багато написано про те, що Купер, розпочав літературну кар'єру зі своєрідного творчого парі, яке він уклав із власною дружиною. Прочитавши один з романів Джейн Остін, митець заприсягнувся, що зможе швидко опанувати стилістичні засоби і риторичні прийоми «благородного» британського письменства і написати художній твір, який не поступатиметься найкращим заокеанським зразкам. Біографи полюбляють згадувати про те, що письменник тривалий час мешкав на чужині, і, повернувшись до Сполучених Штатів, був шокований тими радикальними перетвореннями, які відбулися внаслідок утвердження принципів вульгарної «популярної» демократії в політиці, суспільстві й культурі його батьківщини. Побачивши «дикунську» демократичну Америку 1830-х років на власні очі, письменник проголосив, що його нації конче необхідно терміново повернутися до «шляхетного республіканізму» європейського штибу, адже незабаром в країні не залишиться жодного «справжнього джентльмена». Радикальні соціокультурні трансформації, спричинені новочасним демократичним державотворенням, здавалися Куперу чужими і загрозованими. Як наслідок, творча біографія письменника, зазвичай, розглядається в абсолютній ізоляції від стихії національної популярної культури першої половини XIX сторіччя. Втім, з огляду на складну діалогічну природу внутрішніх міжкультурних комунікацій, маніфестоване у творах Купера негативне ставлення до бурхливих сил «популярного» демократизму потребує суттєвих роз'яснень.

Мета статті зумовлена актуальною необхідністю корекції наукових уявлень про літературу спадщину Купера в контексті вивчення внутрішніх міжкультурних зв'язків північноамериканського романтизму. **Завдання статті** передбачає аналітичну інтерпретацію найпомітніших особливостей творчості Купера, релевантних національним умовам та історичним обставинам соціально-політичного, культурального буття демократичної батьківщини письменника.

Виклад основного матеріалу дослідження. Немалій частині фундаторів північноамериканського романтизму, паростки якого почали відчутно підводитися із початком XIX сторіччя, було притаманне цілком свідоме і послідовно негативне ставлення до популярної демократичної культури. Змушені існувати в цьому вкрай специфічному національному культуральному просторі, вони сторонилися дискурсивних практик «нищої» популярної літератури, яку сприймали як втілення деструктивних тенденцій американського життя – неприпустимого потурання смакам і забаганкам демократичної юрби. У власних творах вони пропагували й обстоювали виключно позитивні моральні й естетичні цінності. Проблема невіршувальних соціально-політичних, економічних і культуральних протиріч американського буття також була для них украй болючою. Не помічати або заперечувати їх присутності у суспільних і духовних реаліях, у повсякденності існування кожного громадянина і країни в цілому було неможливо. Втім, не виникало й розуміння перспективи трансформації протиріч сьогодення на цілісну систему майбутнього існування держави і людини. Відповідно й масова література видавалася явищем, котре аж ніяк не засвідчувало необхідності своєї конструктивної присутності у духовному континуумі країни. Відсутність творчих контактів з нею була проявом послідовної естетичної позиції перших північноамериканських романтиків.

Видатним оборонцем моральних і естетичних цінностей у національному красному письменстві був Купер. Іще 1821 року, на початку своєї письменницької кар'єри, він стверджував: «Хороший роман потужно звертається до нашої моральної природи і свідомості». На його думку, справжньому письменнику необхідно дуже уважно слідкувати за «розподілом добра і зла на сторінках своїх книг, аби співвідношення між ними відповідало Божим законам і людським моральним переконанням» [4, с. 51].

Однак, зберегти вірність цьому принципіві виявилось вкрай непросто. Художній світ Купера відтворює справжні, жорстокі, безжалісні обставини американського буття. Тут пересічна людина постає не менш дикою і нестримною, байдужою до будь-яких усталених норм і моральних принципів, ніж природа, котру вона підкорює. Бурхливе і небезпечне прикордонне життя Фронтиру, безжалісна конкуренція між першопрохідцями, нестримний егоїзм, зажерливість і підступність, нескінченні криваві сутички з індіанцями, морські баталії, піратські рейди, небезпечні експедиції до незвіданих територій – на такому екзистенціальному тлі Куперу випало слідкувати за «розподілом добра і зла». Повне й позбавлене внутрішніх контроверз вирішення цього завдання видавалося, з огляду на специфічність об'єкту зображення, просто неможливим. Недарма у більшості романів Купера присутні складні моральні колізії та контроверзи. Ніби цілком ясне, прозоре моральне бачення автора суттєво ускладнюється, коли він намагається відтворювати складність характеру і поведінки своїх персонажів. Шляхетний суддя Темпл у романі «The Pioneers» розривається між розсудом і пристрастю, між покликом серця і юридичними законами. Безчесні, переконані злочинці Гаррі Вайлдер (роман «Red Rover»), Том Тілдер (роман «The Water-Witch») або капітан Спайк (роман «Jack Tier») спроможні демонструвати несподіване самозречення – героїчно ставати на захист добра і справедливості. Та найбільш показовою у цьому сенсі є, безумовно, уславлена пенталогія про Шкіряну Панчошу.

Навіть побіжний огляд еволюції головного героя п'ятикнижжя надає можливість зрозуміти, яка пронизлива, тужлива чутливість була притаманна суспільному, художньому баченню Купера, як боліло йому складне плетиво руйнівних суперечливостей американського буття.

У перших двох романах «The Pioneers» (1823) та «The Last of the Mohicans» (1826) він був щиро захоплений завданням відтворення обставин просування переселенців з Європи на західні території країни, на яких урядували племена індіанських тубільців. Головний герой Натті Бумпо, на прізвисько Шкіряна Панчоха – уславлений мисливець, сміливий розвідник нових територій, постав ходячим втіленням улюбленої авторської «шотландської філософії здорового глузду» (Scottish Common Sense Philosophy). У своєму непростому житті та у стосунках з людьми він невимушено, без жодних зусиль розрізняє добро і зло.

1827 року з'явилася нова частина пенталогії – роман «The Prairie», котра закінчується смертю головного героя. Згодом було створено романи «The Pathfinder» (1840) і «The Deerslayer» (1841). У відповідності до внутрішньої хронології пенталогії вони стали розповіддю про молодість Шкіряної Панчохи. Купер не забув про його високі моральні переконання. У романі «The Pathfinder» читаємо: «кожен, хто сумнівається у здатності людини *розрізняти добро і зло* без будь-яких сторонніх порад, буде вражений характером цього дивовижного мешканця фронтиру» [3, с. 184]. У зображенні молодого Бумпо творчо передбачено і сконцентровано архетипні риси майбутнього героя класичного вестерну: він постає суспільним парією, але намагається зберегти зв'язки хоча б з частиною соціуму, важливою для нього з особистісних міркувань – він демократ та, водночас, індивідуаліст-самітник, спроможний гостро відчувати соціальну несправедливість і рішуче виступати проти неї.

Однак роман «The Prairie» (створений у час, коли творчість Купера сягнула зрілості) сконцентрував і думки, котрі спонукали митця до більш широких і складних узагальнень. Шкіряна Панчоха виглядає тут двоїстим, амбівалентним. Він водночас герой і жертва. Усе своє життя йому довелося долати труднощі й небезпеки, щоби відкривати нові землі. Слідом за ним незмінно просувалися фермери, фабриканти, банкіри та інші служники жорстокої, безжалюї цивілізації, співіснувати з котрою Бумпо був неспроможний. Він знов і знов обирав нескінченні мандри, аби померти подалі від його улюблених лісів, посеред голої неозорої прерії, що протягнулася до Скелястих Гір. Двоїстим постає він також у своєму сприйнятті природи. Густі ліси, чисті річки і озера – найдорожче, найважливіше для нього. Але відкриваючи шляхи цивілізації, він завжди приводив за собою сили, спрямовані на знищення природи. Залишаючись справжнім другом багатьох індіанців, Бумпо ніс загибель цьому народові.

Бунтівної складової, схильності до протесту Купер своєму героєві не надав. Він залишався однозначно добродійним, зберіг інтуїтивне розуміння моральності. Натті є своєрідним центром у художньому світі, в якому пригоди, злочини і негаразди розглядаються як випробовування праведної сили героя, котрий уподібнюється сепуляризованому святому, носієві християнського терпіння і милосердя. Недарма Марк Твен згодом безжалюїно критикував романи Купера, знаходячи у них надмірну скутість і гіпертрофовану романтичність. Однак зауважимо: великий гуморист не взяв до уваги, що відсторонення від мотивів протесту було свідомо обраним засобом захисту митця та його творів від руйнівних сил у популярній літературі.

Купер ставився до них із болючою чуттєвістю і вважав передвістям морального хаосу і лінгвістичного безладу, котрі чекали на його країну у найближчому майбутньому. Він пережив справжній шок, повернувшись до Америки у 1833-му році, після семирічного перебування у Європі. Його тривожні почуття відобразилися у творі «Home as Found» (1838). Головний герой зауважує, що «у його країні відбулося чимало змін <...> у ній запанувало свавільство, беззаконні та безпринципні люди вже не бояться виступати з нахабними й безсоромними промовами, якщо вбачають у цьому якусь вигоду для себе» [1, с. 84].

Відомо, що у Купера була й важлива особистісна причина, що змусила його настільки болісно реагувати на проблему викривлення суспільної моральності. Його рідна громада намагалася відібрати у нього частину родинної власності; письменник судився з декількома газетними видавцями, які виступили проти нього у цій справі. У Європі він зажив репутацію справжнього захисника демократичних прав і свобод Америки, однак на батьківщині був змушений захищати власні інтереси і майнові права від агресивно налаштованих співвітчизників. У 1837-му році після численних суперечок, демонстрацій протесту і судових процесів, йому вдалося відстояти від розлюченої громади міста Куперстаун (штат Нью-Йорк) велику земельну ділянку неподалік родинного маєтку «Отсеґо Холл» (Otsego Hall). Колись вона належала його предкам, але з їхнього дозволу (адже вони були справжніми демократами і любили своїх сусідів) багато років слугувала місцем громадського відпочинку.

Але приватні матеріальні інтереси були не найважливішою причиною для стурбованості письменника моральним станом рідної країни. Саме у той час, коли Купер перебував за кордоном (1826–1833), Америкою пішла справжня повільна сенсаційної «копійчаної преси» і популярної сенсаційної літератури. Написані пізніше романи Купера відобразили його зростаючу стурбованість тим, що зміцнення позицій популярної культури, пов'язаної з аморальною пресою, релігійним протистоянням, безпринципною політичною риторикою і перетворенням літератури з мистецтва на засіб особистого збагачення, знищує в країні усі непорушні моральні засади. Американська преса, як зауважив митець у «Home as Found», «позбавилась не лише колишніх обмежень, але й остаточно втратила усі залишки сумління». Цю думку він згодом повторив у есеї «The American Democrat» (1838), у якому сенсаційна преса зображується як головний винуватець того, «що вся американська нація <> змушена жити в атмосфері неправди» [2, с. 53]. Купера лякав не лише новий моральний релятивізм – його непокоїла ще й особлива лінгвістична невіршувальність, пов'язана саме із популярною літературою. Ніби обізнаний у термінології постструктуралізму, письменник скаржився у есеї «The American Democrat» на «популярні нападки проти самих основ усталеного змісту з метою їхнього знищення», а також на «спроби підірвати змістові словесні значення речей». Купер також стверджував, що мова масового мистецтва породжує «хибну невизначеність вираження, яка призводить до спотворення і знищення змісту» [2, с. 61]. Особливу ненависть він відчував проти американського демократичного сленгу, котрий у романі «The Sate» (1847) навіть охрестив «найбільшим й найсильнішим ворогом справедливості».

Висновки і перспективи подальшого дослідження. Як бачимо, Купер добре розумів сутність бурхливих процесів, які нуртували в національному дискурсі американської масової літератури. Власну літературну творчість він перетворив на захисний щит – на засіб реалізації стратегії відсторонення від культурального Іншого – сенсаційної преси і популярної літератури, політичних спекуляцій, крикливого сектантства і лінгвістичного хаосу. Зрештою він навіть перетворився на прибічника релігійного догматизму, що підтверджує «благочестива» тематика декількох його останніх творів, а також той факт, що незадовго до смерті письменник увійшов до лав Протестантської Єпископальної церкви.

Купер – одна з центральних постатей у протистоянні молодого американського романтизму своєму культуральному опонентові, національному Іншому, репрезентованому дискурсом масової літератури Сполучених Штатів. Подальший

розгляд специфіки конфліктних міжкультурних комунікацій Купера із популярною культурою і масовим мистецтвом надає можливість суттєвого уточнення і поглиблення наукових знань про особливості побутування літературних явищ і процесів у ментальному, духовому просторі доби, в котрому поміж соціальною і літературною царинами буття відбувається комунікація між «формами знання» (М. Фуко), ідеями, гаслами й риторичними фігурами. Виникає можливість принципово нового теоретичного, історико-літературного потрактування феномену національного північноамериканського романтизму, перспектива розуміння його естетичної, художньої сутності, релевантної національним умовам і обставинам соціально-політичного, культурального буття.

Література:

1. Cooper J. F. Home as found / James Fenimore Cooper. – Newcastle upon Tyne : Cambridge Scholars Pub., 2009. – 335 p.
2. Cooper J. F. The American Democrat / James Fenimore Cooper. – New York : Funk & Wagnalls, 1969 – 184 p.
3. Cooper J. F. The Pathfinder / James Fenimore Cooper. – New York : Signet Classics, 2006. – 510 p.
4. Franklin W. James Fenimore Cooper: The Early Years / Wayne Franklin. – New Haven : Yale University Press, 2007. – 752 p.
5. Rowe J. C. The New American Studies (Critical American Studies) / John Carlos Rowe. – Minneapolis : University of Minnesota Press, 2002. – 288 p.
6. Tompkins J. Sensational Designs: The Cultural Work of American Fiction / Jane Tompkins. – New York : Oxford, 1985. – 236 p.

УДК 821.161.1-32(092)»19»(043.3)

И. М. Ковальчук,

Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова, г. Киев

ЧЕХОВСКИЕ МОТИВЫ В ТВОРЧЕСТВЕ С. Д. КРЖИЖАНОВСКОГО

Чеховские мотивы в творчестве С. Д. Кржижановского. Ковальчук И. М. В статье представлен анализ новеллистики С. Д. Кржижановского с точки зрения продления и преломления чеховской традиции. В частности, рассматриваются мотивы: безнадежности, замкнутого пространства, однообразия (повторяемости), бесполезности человеческого существования, потрясения, нереализованности желаемого и др. Сопоставляются также тип персонажа и мотивные структуры обоих писателей.

Ключевые слова: чеховский мотив, структура мотивов, тип персонажа.

CHEKHOV'S MOTIFS IN S. D. KRZHIZHANOVSKY'S WORKS

The creative principles and techniques of Anton Chekhov are attractive to modern writers. Chekhov's works present serious psychological issues and world-view questions, among them: hopelessness, dreaminess, reticence, unrealized desirable purposes, foolish human, ordinary person. His works have inspired many foreign (George Bernard Shaw, Ernest Hemingway, Virginia Woolf and others) and Russian (Vladimir Tendryakov, Sasha Sokolov, Victor Pelevin and others) authors. S. D. Krzhizhanovsky (the Russian modernist) used the Chekhov's motifs in his works too. For example Krzhizhanovsky's character-dreamer (who often speaks about stars like Chekhov's character) little by little turns into average man («Square of Pegasus»). The main Chekhov's motif in the story «The Man in a Case» goes through different Krzhizhanovsky's short stories («Quadraturin», «Square of Pegasus», «The Lost Player») expressed by the words: box, matchbox, sun blind, square, rectangle, to close, to shut, door bolt and others. Motif of continuity monotony of life are presented in some Krzhizhanovsky's short stories: «Square of Pegasus», «Runaway Fingers».

Keywords: Chekhov's motifs, motif structure, type of character.

ЧЕХОВСЬКІ МОТИВИ У ТВОРЧОСТІ С. Д. КРЖИЖАНОВСЬКОГО

У статті представлено аналіз новелістики С. Д. Кржижановського з точки зору продовження та преломлення чеховської традиції. Зокрема розглядаються мотиви: безнадійність, замкнений простір, одноманітність (повторюваність), даремність людського існування, потрясіння, нереалізованість бажаного та ін. Зіставляються також тип персонажа та мотивні структури обох письменників.

Ключові слова: чеховський мотив, структура мотивів, тип персонажа.

Влияние творчества А. П. Чехова на развитие русской и мировой литературы бесспорно. В 68-м томе «Литературного наследства. Чехов» (1960), приуроченного к столетию со дня рождения писателя, в разделе «Чехов за рубежом» рассматривается проблема влияния Чехова на литературу и искусство Франции, США, Чехословакии; здесь же собраны и отзывы английских писателей и критиков о А. П. Чехове [11]. Влиянию Чехова на мировую литературу посвящены и три книги 100-го тома «Литературного наследства. Чехов и мировая литература» (1 кн. – 1997; 2 и 3-я кн. – 2005), в которых систематизировано воздействие творчества Чехова на литературы Европы, Азии, Северной Америки, Австралии и Африки [12].

Не только ученые, но и сами писатели свидетельствуют о воздействии творчества Чехова на их собственную писательскую технику. Например, А. Беннет писал в своём «Дневнике» (запись от 26.02.1909): «Всё больше меня поражает Чехов, всё больше склоняюсь к тому, чтобы писать много рассказов в той же технике» [цит. по: 2, с. 7]. К. Мэнсфилд называла Чехова своим учителем [11, с. 802]. Среди преемников традиций Чехова в Германии нельзя не назвать Т. Манна, посвятившего русскому писателю и его роли в немецкой литературе XX века очерк «Слово о Чехове» [15]. Безусловно, весомый вклад в изучение влияния творчества Чехова на мировую литературу внесли русские эмигранты. Следует отметить фундаментальный труд Е. В. Спекторского «Чехов» (1930, Белград), статью М. Г. Курдюмова «Сердце смятенное» (1934, Париж), а также книги писателей-эмигрантов: И. А. Бунина «О Чехове. Незаконченная рукопись» (п.: 1955, Нью-Йорк) и Б. К. Зайцева «Чехов. Литературная биография» (1954, Нью-Йорк).

Влиянию Чехова на русскую литературу Серебряного века посвящены работы Т. А. Пахарева [18], Э. А. Полоцкой [20], В. А. Келдыша [8], В. Б. Катаева [7], Л. Силарда [22] и др. Чеховские традиции в литературе XX века рассматривают Т. Н. Рыбальченко [21], Е. Ю. Зубарева, [6], Ю. А. Букина [4], Н. В. Беляева [3] и др. В частности, ученые обнаруживают чеховские мотивы* в творчестве современных писателей В. Маканина, С. Соколова, В. Токаревой, В. Пелевина и др. По справедливому замечанию Волжского (А. С. Глинки), «С какой стороны ни зайди – наследие, оставленное Чеховым, громадно, оно будет цениться и переоцениваться, разрабатываться и изучаться» [5, с. 190].

* Чеховские мотивы – условное понятие, под которым подразумеваются ключевые мотивы, константные в творчестве А. П. Чехова.